

Motion till riksdagen

1986/87:K213

Olof Johansson m. fl. (c, fp, m)

Frihet att välja politiskt parti

I ett demokratiskt samhälle måste varje människa ha rätt att själv bilda sig en uppfattning i politiska frågor. I de politiska partierna samlas liktänkande för att främja sina idéer. Medlemskapet i ett politiskt parti är från denna utgångspunkt en djupt personlig angelägenhet. Endast den enskilde själv kan avgöra om hon eller han vill tillhöra ett politiskt parti och i så fall vilket.

Denna uppfattning kommer också till uttryck i regeringsformen (RF). I RF 2 kap. 2 § heter det sålunda: "Varje medborgare är gentemot det allmänna skyddad mot tvång att giva till känna sin åskådning i politiskt, religiöst, kulturellt eller annat sådant avseende." I andra bestämmelser i regeringsformen och i vallagen skyddas valhemligheten både mot det allmänna och mot enskilda.

Detta är uttryck för grundläggande och självklara värderingar i en politisk demokrati. Den enskilde skall själv och utan att behöva uppge det för andra bestämma vilket politiskt parti vederbörande vill stödja i de allmänna valen.

Lika självklart borde det i en demokrati vara att den enskilde själv genom en frivillig handling skall avgöra om hon eller han vill ansluta sig till ett politiskt parti samt avgöra vilket parti det skall gälla.

Denna princip borde enligt vår mening vara självklar för alla övertygade demokrater. Därför är det smärtsamt för oss att konstatera, att det största partiet i Sverige sedan lång tid tillbaka bryter mot grundsatsen om individens politiska integritet och suveränitet genom att tillämpa s. k. kollektivanslutning. Flertalet av medlemmarna i Sveriges socialdemokratiska arbetareparti har inte själva tagit ställning till sitt medlemskap. I stället har de registrerats som medlemmar genom majoritetsbeslut av fackliga organisationer, i många fall klen besökta medlemsmöten. Därvid har beslut fattats om anslutning av hela medlemskåren. Ett mycket stort antal av de anslutna medlemmarna vet inte ens om att de blivit medlemmar.

En orimlig effekt av detta principiellt förkastliga förfaringsätt är att hundratusentals personer, som i de allmänna valen röstar på andra partier, tvångsansluts till ett parti som de inte sympatiserar med. Dessutom tvingas de betala medlemsavgifter till detta parti. Omkring en kvarts miljon av det socialdemokratiska partiets medlemmar röstar inte på socialdemokraterna.

Den reservationsrätt, som ges i efterhand och som brukar anföras som ett slags försvar för det primära övergreppet mot den enskildes politiska integritet, kan inte ge någon som helst legitimation åt systemet som sådant.

Det avgörande är att den enskilde inte själv får ta ställning till om hon eller han vill bli ansluten till det socialdemokratiska partiet.

Men därtill kommer bl. a. att den som i efterhand reserverar sig, dvs. kräver utträde, därmed har tvingats deklarerat att han/hon inte vill vara med i det socialdemokratiska partiet.

Detta harmonierar synnerligen illa med grundlagens bud om att den enskilde skall vara skyddad mot allt tvång att ge till känna sin åskådning i politiskt avseende.

Det är också väl känt att många som reserverat sig mot kollektivanslutningen på olika sätt trakasseras, bl. a. på arbetsplatserna. Många avstår därför från att reservera sig för att undgå obehag. För enskilda individer innebär kollektivanslutningen ett åsiktsmässigt förtryck och ett personligt lidande.

Centerpartiet, folkpartiet och moderata samlingspartiet har i riksdagen länge krävt att kollektivanslutningen skall avskaffas. Riksdagen har också åtta gånger uttalat att kollektivanslutningen skall upphöra. Det socialdemokratiska partiet har dock länge trotsat dessa uttalanden, och olika socialdemokratiska partisekreterare har vid utfrågningar i konstitutionsutskottet direkt förklarat att den socialdemokratiska partikongressens beslut står över uttalanden av Sveriges riksdag.

Detta har gjort att lagstiftning framstått som den enda säkra framkomliga vägen för att komma till rätta med den från principiell synpunkt helt förkastliga och för den enskilde individen så förnedrande kollektivanslutningen.

Vid ett tidigare riksmöte behandlades ett antal motioner om förbud mot kollektivanslutning. Därvid beslöt konstitutionsutskottet att ett lagförslag som presenterats av centerpartiet skulle granskas av lagrådet. Detta betingades bl. a. av att socialdemokraterna tidigare hävdade att ett förbud i lag mot kollektivanslutning skulle strida mot skyddet för föreningsfriheten i regeringsformen. Att detta var en felaktig uppfattning bekräftades av lagrådet.

Lagrådsgranskning kom således till stånd och lagrådet yttrade sammanfattningsvis bl. a. följande (se KU 1984/85:30): "Av det anförda framgår att den föreslagna lagen inte strider mot den enligt regeringsformen skyddade föreningsfriheten. Inte heller i övrigt möter lagförslaget något hinder från grundlagssynpunkt."

Lagrådet föreslog vissa formella ändringar i lagförslaget, vilka accepterades av alla de tre icke-socialistiska partierna. I riksdagen avslogs dock förslaget av socialdemokraterna och vänsterpartiet kommunisterna.

I en trepartimotion i januari 1986 återkom centerpartiet, folkpartiet och moderata samlingspartiet med förslag om lagstiftning. Även detta förslag avvisades av socialdemokraterna och kommunisterna.

Majoriteten återupprepade det av lagrådet underkända argumentet att lagstiftning skulle innebära ett otillbörligt ingrepp i föreningsrätten. Därtill anfördes att socialdemokratiska partistyrelsen i oktober 1986 beslutat föreslå partikongressen i september 1987 att kollektivanslutningen i dess nuvarande form skall upphöra från och med 1991.

Det är onekligen ett framsteg att den socialdemokratiska partistyrelsen insett att något måste göras mot kollektivanslutningen. Den debatt som förts visar emellertid att det ingalunda råder någon enighet inom det socialdemokratiska partiet i denna fråga. Flera framträdande representanter för partiet

har uttalat att kollektivanslutningen bör bestå. Det är således i hög grad osäkert hur partikongressen kommer att ställa sig till partistyrelsens förslag. Till detta kommer att det inte är klarlagt om partistyrelsens förslag innebär att man avser att gå över till en rent individuell anslutningsform. Det har t. ex. talats om att s. k. organisationsanslutning skall finnas kvar. Den föreslagna övergångsperioden är för övrigt orimligt lång. Partistyrelsens förslag innebär att kollektivanslutningen skall tillämpas i ytterligare minst tre år.

Även om kollektivanslutningen till det socialdemokratiska partiet skulle komma att upphöra om några år är en lagstiftning motiverad för att förhindra att samma företeelse återkommer i framtiden.

Med hänvisning till vad som anförts vidhåller vi således förslaget om lagstiftning mot kollektivanslutning.

Hemställan

Vi hemställer därför

att riksdagen beslutar anta i *bilaga* bifogade förslag till lag om formerna för anslutning till politiskt parti.

Stockholm den 19 januari 1987

Olof Johansson (c)

Bengt Westerberg (fp)

Carl Bildt (m)

Mot. 1986/87

K213

Lag om formerna för anslutning till politiskt parti

Härigenom föreskrivs följande.

Enskild person får antas som medlem i politisk sammanslutning endast om han genom egen ansökan gett till känna att han önskar inträda i sammanslutningen. Antas någon som medlem utan sådan ansökan, saknar det rättsverkan.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1987.